

Bemærkninger til professor dr.phil. Bent Jensens omtale af PET-Kommissionen på Center for Koldkrigsforsknings hjemmeside

Notat udarbejdet af PET-Kommissionens medlemmer og fremsendt til CFKF's bestyrelse mandag den 12. april 2010.

Professor dr.phil. Bent Jensen, leder af Center for Koldkrigsforskning (CFKF), har på centrets hjemmeside (<http://www.cfkf.dk>) fremført nogle betragtninger vedrørende PET-Kommissionens arbejde. Der er anvendt udtryk som ”fortielser”, ”mangler”, ”misforståelser”, ”elementære sjuskefejl” og ”grundlæggende misforståelser”. Om kommissionsberetningen er endvidere brugt udtrykket ”videnskabelig uredelighed” i beskrivelsen af PET-Kommissionens bind 13.

PET-Kommissionen, der afgav beretning den 24. juni 2009, havde som en hovedopgave at undersøge Politiets efterretningsvirksomhed på det politiske område og de aktiviteter, som udgjorde baggrunden for denne virksomhed. Det fremgår endvidere af loven om Undersøgelseskommissionen, at Kommissionen i forbindelse med vurderingen af PET's efterretningsvirksomhed skal ”belyse om virksomheden er udøvet i overensstemmelse med de regler og retningslinjer, som har været fastsat af Folketinget eller regeringen.” (Jf. § 3, stk. 2 i Lov nr. 359 af 2. juni 1999 om undersøgelse af politiets efterretningsvirksomhed).

Beretningen fylder ca. 4.500 sider fordelt på 16 bind. Bind 13 omhandler KGB's kontakt- og agentnet i Danmark under den kolde krig og beskriver på siderne 137-180 PET's efterforskning mod journalist Jørgen Dragsdahl. Om disse 44 sider i bind 13 vedrørende Jørgen Dragsdahl anfører Bent Jensen bl.a. følgende på hjemmesiden:

”Den her dokumenterede påvisning af dette forhold gør, at kommissionsberetningens bind 13, udarbejdet af Morten Heiberg, men godkendt af kommissionen, ikke blot er skæmmet af en usædvanlig lang række elementære sjuskefejl, mangler, misforståelser, grundlæggende modsigelser, anvendelse af en dobbelt målestok og gætværk ved besvarelse af afgørende spørgsmål til forståelse af PET's og regeringens opfattelse og handlemåde. Bind 13 er tillige, hvad angår behandlingen af Dragsdahl-sagen, karakteriseret ved, at kommissionen systematisk har fravalgt/fortiet et omfattende, autentisk kildemateriale i PET's arkiv, som fuldkommen omstøder kommissionens konklusioner vedrørende PET's opfattelse af Dragsdahl. Hvis ikke kommissionen på overbevisende måde kan forklare og begrunde denne fremgangsmåde, må man konkludere, at der er tale om videnskabelig uredelighed.”

Bent Jensen retter således en alvorlig beskyldning mod en navngiven medarbejder og den samlede Kommission. Beskyldningen er fremsat på en hjemmeside tilhørende en uafhængig forskningsinstitution nedsat af regeringen. Ifølge CFKF's vedtægter udgør centeret således "en selvstændig og uafhængig institution under Forsvarsministeriet" (kilde: www.cfkf.dk). Bent Jensens tekst er også trykt i forskningscentrets skriftserie "Fodnoter", der distribueres til en række forskere, politikere, embedsmænd og journalister.

Som en helt særlig omstændighed skal anføres, at Bent Jensen er involveret i en retssag, idet Jørgen Dragsdahl har anlagt injuriersag mod ham. Dette skyldes, at Bent Jensen i Morgenavisen Jyllands-Posten 14. januar 2007 offentliggjorde dele af et notat fra PET's arkiv og i den forbindelse fremførte en række påstande vedr. Jørgen Dragsdahls angivelige agentvirksomhed til fordel for KGB og Sovjetunionen.

Det er naturligt, at Bent Jensen som leder af koldkrigscentret må finde anledning til at tage stilling – og naturligvis også kritisk stilling – til PET-kommissionens beretning. Det bemærkes imidlertid, at Bent Jensen i sin kritik af PET-Kommissionens beretning kun i få vendinger har forholdt sig til den samlede kommissionsberetning og til andre dele af beretningen. Han har fortrinsvis forholdt sig til afsnittet om Jørgen Dragsdahl, som fylder mindre end én procent af den samlede beretning. Nævnte retssag taget i beretning synes der at kunne rejses tvivl om, hvorvidt koldkrigscentrets særlige forskningsmæssige prioritering af Dragsdahl-sagen er fagligt motiveret, og om Bent Jensen i en sådan forskningsmæssig sammenhæng kan forholde sig nøgternt til det materiale, han har sat sig for at undersøge.

Hjemmesiden giver således det indtryk, at Bent Jensen ikke kritisk har afprøvet de udsagn, der taler for hans forståelse af sagen, ligesom han ikke har inddraget alle de oplysninger, der taler imod hans forståelse af sagen. Derved gives der ikke et retvisende billede hverken af oplysningerne i PET's arkiv eller af PET-Kommissionens beretning. Hans fremstilling inddrager heller ikke en række retlige forhold, der må betragtes som væsentlige for vurderingen af PET's efterforskning mod Jørgen Dragsdahl.

I det følgende (punkt 1-4) behandles Bent Jensens overordnede påstand om, at *"kommissionen systematisk har fravalgt og fortiet materiale, som fuldkommen omstøder kommissionens konklusioner."* Efterfølgende (punkt 5) angives en længere liste med konkrete forhold, hvor Bent Jensens korte artikel på CFKF's hjemmeside vedrørende kommissionsberetningens bind 13 synes at behandle stoffet på en unuanceret, ukorrekt eller misvisende måde. Listen er ikke udtømmende.

1. PET-Kommissionens konklusion vedr. PET's efterforskning mod journalist Jørgen Dragsdahl

PET-Kommissionen anfører i sin konklusion (bind 13, s. 179-180) følgende om PET's efterforskning og overvågning af Jørgen Dragsdahl:

PET's efterforskning og overvågning 1983-85 kunne hverken dokumentere, at Dragsdahl var en "bevidst" eller en "ubevidst" agent. PET kunne ikke godtgøre, at der foregik et samarbejde med KGB. Tjenesten kunne heller ikke verificere residenturets indberetninger til Centret om, at Dragsdahl havde modtaget pengebeløb. Der blev med andre ord ikke tilvejebragt nogen beviser for, at Dragsdahl havde overtrådt straffeloven. Derfor besluttede PET, der i november 1985 syntes stadig mere bevidstgjort om residenturets tendens til at overdrive på forskellige måder, at der ikke skulle rejses tiltale mod Dragsdahl. I stedet indkaldtes Dragsdahl til en samtale i marts 1986, hvor han blev gjort opmærksom på, at hans virke efter PET's opfattelse havde befundet sig i en "grå fase"."

Konklusionen bygger på en gennemgang af et omfattende materiale i PET's arkiv, herunder en række person-, kilde- og emnesager. Der er i PET's materiale mange gentagelser af synspunkter og faktuelle beskrivelser, og derfor er kun de dokumenter og vidneforklaringer, som skønnes mest væsentlige og repræsentative for PET's ageren i den pågældende efterforsknings sag, citeret og analyseret i beretningsafsnittet, der som nævnt fylder 44 sider (se også punkt 2). Det bemærkes, at Kommissionen ikke i sin gennemgang af dette materiale forholder sig til spørgsmålet om, hvorvidt Dragsdahl var KGB-agent eller – som det også nævnes i beretningen – CIA-agent. Kommissionen analyserer PET's efterforskning og efterretningsvirksomhed, herunder også en række bevismæssige og juridiske spørgsmål.

Kommissionen konkluderer i den forbindelse, at PET ikke tilvejebragte nogen beviser for, at Jørgen Dragsdahl havde overtrådt straffeloven. Det bemærkes, at centrale passager fra Kommissionens omtale af Dragsdahl-sagen inden offentliggørelsen har været forelagt PET's daværende ledelse, der ikke har haft bemærkninger, ligesom der heller ikke efter kommissionsarbejdets afslutning fra anden side er fremkommet oplysninger, der på nogen måde kan drage Kommissionens konklusioner i tvivl.

2. Spørgsmålet om hvorvidt Kommissionen har fortiet oplysninger

Kommissionen har ikke direkte henvist til alle dokumenter, hvor Dragsdahl omtales som agent eller for mistanke om overtrædelse af straffelovens kapitel 12 og 13 – hvad Kommissionen også anfører i bind 13, s. 174 (se nedenfor). Det samme gælder Kommissionens omtale af en række sager vedrørende danske statsborgere, der under den kolde krig var genstand for efterforskning. Der er imidlertid ikke tale om en fortiet. Der er derimod tale om, at Kommissionen, jf. den alment anerkendte historievidenskabelige metode, anvender væsentlige og

repræsentative dokumenter fra PET's arkiv. De eksempler, som Bent Jensen fremdrager fra perioden 1985-1986, tilføjer intet nyt til det billede, som Kommissionen tegner, hverken i bind 13 eller andetsteds i kommissionsberetningen. Eksempelvis nævner kommissionsberetningens bind 7, s. 249-253, at PET's medarbejdere til tider overvurderede eller fejlvurderede Gordijevskijs oplysninger om, at ledende SF'ere stod i forbindelse med KGB, mens PET's ledelse, der måtte anlægge en overordnet juridisk betragtning, i en konkret sag ikke fandt, at et medlem af SF kunne findes skyldig til straf. Det er således en pointe i de beretningsbind (særligt bind 6, 7 og 13), som beskriver Gordijevskij-materialet, at der herskede forskellige opfattelser i PET.

Bent Jensen citerer på hjemmesiden en række PET-notater fra 1985-1986. Notaterne viser angiveligt, at PET var af den opfattelse, at Dragsdahl var hvervet af KGB og bl.a. var involveret i meningspåvirkning til fordel for Sovjetunionen. Bent Jensen anfører, at PET også var af den opfattelse, at Dragsdahl havde overtrådt straffelovens § 108. Bent Jensen hævder endvidere, at notaterne, som angiveligt omtaler Dragsdahl som agent, er udarbejdet af sagsbehandlere i PET, men i flere tilfælde læst og godkendt af PET's ledelse. Notaterne udtrykker ifølge Bent Jensen således PET's institutionelle holdning.

Kommissionen har i sin behandling af sagen i bind 13 valgt *repræsentative* eksempler fra PET's omfattende materiale, hvor Dragsdahl i samme periode omtales med betegnelsen "agent", bl.a. af vicepolitimester Mikael Lyngbo (s. 170), politimester Henning Fode (s. 175) samt af en kriminalassistent (s. 173). Desuden anføres (s. 176), at to kriminalassistenter havde den opfattelse, at der i Dragsdahlsagen var grundlag for strafforfølgning. På denne måde er tre vigtige niveauer/embeder i PET's organisation repræsenteret. Kommissionen anfører, at sådanne oplysninger skal tolkes med varsomhed og konkluderer bl.a., at de enkelte sagsbehandlers opfattelser ikke umiddelbart kan tages som udtryk for Politiets Efterretningstjenestes og PET-ledelsens strafferetlige opfattelse:

"Når en PET-medarbejder i dette eller andre tilfælde omtalte Dragsdahl som "agent", var der typisk tale om en personlig vurdering, eller en henvisning til Dragsdahls status i Gordijevskij-materialet. Oplysningen kan således ikke siges at være et udtryk for PET-ledelsens strafferetlige opfattelse." (s. 174. Understregningen er vores).

Kommissionen understreger således, at der er tale om en PET-medarbejders vurdering, og at der eksisterer lignende omtaler af Dragsdahl som "agent" i det underliggende arkivmateriale – jf. understregningen. Kommissionen bemærker som nævnt også, at to PET-medarbejdere var af den opfattelse, at der var grundlag for strafforfølgning. *Bent Jensens påstand om, at Kommissionen systematisk har fortiet sådanne oplysninger savner ethvert grundlag.*

Kommissionen bemærker i indledningen til bind 13 (s. 41), at PET's *strafferetlige opfattelse* må forstås i sammenhæng med en tidligere afgørelse i en principiel sag om meningspåvirkning til fordel for Sovjetunionen. Det anføres s. 41 om opfattelsen blandt menige medarbejdere kontra PET-ledelsens vurdering i 1985:

”Antagelig har interessen for en omfattende retsforfølgning været mere kølig i PET’s ledelse, hvor man havde større forståelse for de mulige juridiske implikationer. I sidste ende blev der kun rejst sigtelse mod én dansk statsborger. Han nægtede sig skyldig, og sagen måtte opgives på grund af manglende beviser. I forbindelse med færdigbehandlingen af Gordijevskij-materialet anbefalede en sagsbehandler i PET, at tjenesten skulle tage en samtale med 11 personer. Jørgen Dragsdahl var blandt de personer, der efterfølgende blev indkaldt til samtale.

Der var således ofte forskel mellem PET’s ledelse og de involverede sagsbehandlere i den konkrete vurdering af de spionagesager, som Gordijevskijs afhopning gav anledning til. En sag, hvor der derimod var en højere grad af enighed i PET i vurderingen, var i Herløv Petersen-sagen, hvor flere sagsbehandlere samt PET’s ledelse gav udtryk for, at der måtte være tale om strafbare forhold. Justitsministeriets afgørelse i sagen i 1982, hvorved forfatteren meddeltes tiltalefrafald, har givet været med til efterfølgende at moderere PET-ledelsens syn på muligheden for strafforfølgning i andre sager, hvor beviserne i det indsamlede materiale var betydelig ringere.”

Om Arne Herløv Petersen udtalte Rigsadvokaten i en skrivelse af 18. marts 1982 til Justitsministeriet bl.a. følgende:

”...efter min opfattelse falder propagandavirksomhed til fordel for en fremmed stat eller til skade for en fremmed stat uden for området af § 108, jfr. § 102, stk. 2, 4, modsætningsvis og tilblivelsen af straffelovens kapitel 12. Dette gælder også, selv om den udføres efter opfordringer eller anvisninger, der gives af personer, der tilknyttet et fremmed efterretningsvæsen, og selvom forbindelsen til den fremmede stat eller det fremmede efterretningsvæsen holdes hemmelig. Som følge heraf anser jeg ikke de under 2. beskrevne aktiviteter [’udfærdigelse af en pjece, der handlede om forskellige vestlige og amerikanske politikere og pressefolk (Cold Warriors), oversættelse og bearbejdning af en pjece om den engelske premierminister og det konservative parti i England (True Blues), underskriftsindsamling vedrørende atomfrizone i Norden’] som strafbare.” (s. 119).

Det bemærkes, at Regeringens Sikkerhedsudvalg i sin afgørelse af 16. april 1982 om, hvorvidt der skulle rejses tiltale mod Herløv Petersen, lagde afgørende vægt på Rigsadvokatens vurdering. Justitsministeriet og PET’s ledelse var således i 1985 bevidste om, at tiltalerejsning efter § 108 kunne være en særdeles vanskelig sag. Dertil kom, at beviserne i Dragsdahlsagen og i flere andre sager, der udsprang af Gordijevskij-operationen, var af ringe beskaffenhed sammenlignet med det materiale, som PET havde indsamlet i Herløv Petersen-sagen. Som det fremgår af kommissionsberetningen, blev der efter Gordijevskijs afhopning kun rejst sigtelse mod én dansk statsborger. Den pågældende nægtede sig skyldig, og sagen måtte opgives på grund af manglende beviser (jf. bind 13, s. 41).

At sagsbehandlere i PET i anden halvdel af 1980’erne angiveligt fortsat fremførte synspunkter om, at Dragsdahls havde overtrådt § 108, kunne indikere – såfremt Bent Jensens gengivelse er korrekt – at de ikke har kendt til vigtige juridiske forbehold, som nødvendigvis måtte indgå i PET-ledelsens, Justitsministeriets og regeringens vurdering, ligesom de pågældende medarbejdere heller ikke har været

fuldt ud opmærksomme på faldgruberne i Gordijevskij-materialet i forbindelse med bevisbedømmelsen.

3. Bent Jensens omtale af et PET-referat

Nedenfor (punkt 4.) omtales de PET-notater fra 1985-86, som Bent Jensen fejlagtigt hævder, at Kommissionen systematisk har fortiet. Men inden da er der grund til først at vurdere et PET-notat af 25. marts 1986, som kan anses at være hele sagens omdrejningspunkt. Notatet er imidlertid *ikke* gjort til genstand for behandling i Bent Jensens artikel på CFKF's hjemmeside. Bent Jensen offentliggjorde imidlertid dele af notatet i Morgenavisen Jyllands-Posten den 14. januar 2007, hvilket var årsag til, at Jørgen Dragsdahl anlagde injuriersag mod ham.

Nedenstående analyse af PET-notatet af 25. marts 1986, som i øvrigt blot opsummerer kommissionsundersøgelsens resultater, viser tre forhold:

1. At man skal være varsom med at tage PET-medarbejderes personlige vurderinger som et udtryk for Politiets Efterretningstjenestes eller ledelsen i PET's opfattelse;
2. At Bent Jensen i forbindelse med offentliggørelsen af det pågældende notat ikke oplyser, at det i notatet understreges, at der er tale om en kriminalassistentens personlige vurdering;
3. At den pågældende kriminalassistentens vurdering objektivt set er behæftet med fejl.

Notatet af 25. marts 1986 er udformet som et referat af en samtale mellem vicepolitimester Mikael Lyngbo og Jørgen Dragsdahl. I notatet, som er gjort til genstand for udførlig behandling i kommissionsberetningens bind 13, s. 170-175, omtaler referenten, en kriminalassistent i PET, Jørgen Dragsdahl som agent:

”Set med KGB briller har D[ragsdahls]’s position – dels som en person udstyret med en ofte særdeles skarp pen og dels som medlem af SNU – været ualmindelig nyttig. Det er ikke uden grund, at han på et tidspunkt i CENTRET blev benævnt som nr. 1 i Danmark, men hvor meget man reelt har fået ud af denne agent, kan der kun gisnes om”.

Kriminalassistentens vurdering er foretaget i tilknytning til et referat af en samtale, som PET havde indkaldt Jørgen Dragsdahl til. I forbindelse med samtalen blev Dragsdahl oplyst om, at PET så med alvor på hans KGB-kontakter, ligesom Dragsdahl blev oplyst om, at han ikke var sigtet. Citatet har været omdrejningspunktet i den avispolemik, der begyndte med Bent Jensens indlæg i Morgenavisen Jyllands-Posten den 14. januar 2007, og hvor ovenstående passus ses citeret.

Grundsynspunktet i dette indlæg var, at ”Dragsdahl ifølge PET og KGB var KGB-agent”. Dertil kom udtalelser til avisen samme dag, hvor Bent Jensen citeredes for følgende udsagn: ”arkiverne har vist, at Dragsdahl var KGB-agent”. (Bent Jensen, ”De kaldte ham nr. 1”, Morgenavisen Jyllands-Posten, 14. januar 2007). Kommissionen fandt som følge af den offentlige polemik, som Bent Jensens offentliggørelse havde medført, anledning til på siderne 173-175 i bind 13 at oplyse om citatets historiske kontekst og fortolkningsramme, idet referentens konklusion objektivt set var behæftet med en fejl, som kunne have konsekvenser for vurderingen.

Det underliggende Gordijevskij-materiale, som kriminalassistenten henviste til, viser, at det ikke var Centret, der kaldte Dragsdahl for ”nr. 1”, som angivet af politiassistenten. Det var derimod en KGB-officer ved navn Minin fra KGB-residenturet i København, der omtalte Dragsdahl på denne måde. Minin, der i KGB angivelig i en periode havde ansvar for føringen af Dragsdahl, var få måneder forinden sit møde med Dragsdahl i 1982 rejst tilbage til Moskva. I øvrigt skete omtalen i en periode, hvor Minin var under pres. Centret var nemlig skeptisk over for Dragsdahl og mistænkte ham for at være agent for CIA. At kalde Dragsdahl for ”nr. 1” kunne således også ses som Minins måde at forsvare residenturets handlinger på. Centret nærrede mistro til Minins embedsførelse og også til Dragsdahls reelle status som agent.

PET-Kommissionens analyse af referatet af 25. marts 1986 viser, at man også på anden vis bør være varsom med at tage referentens vurderinger som udtryk for PET's ”institutionelle” opfattelse. I PET-referatet står at læse: ”*Personligt tror jeg, D[ragsdahl] under Tjebotok gik langt længere, end han ville være ved*”. Kriminalassistenten understreger således, at der her er tale om hans egen og ikke PET-ledelsens formodning. Det bemærkes, at Bent Jensens artikel i Morgenavisen Jyllands-Posten 14. januar 2007 alligevel sætter lighedstegn mellem kriminalassistentens personlige holdning og PET: ”*PET mente, at Dragsdahl i virkeligheden var gået langt længere i sit samarbejde med KGB, end han nu ville være ved.*” (Kommissionens understregning).

Bent Jensens gengivelse i Morgenavisen Jyllands-Posten gør heller ikke opmærksom på, at kriminalassistentens vurdering alene henviser til perioden 1976-77, hvor KGB-officeren Tjebotok angivelig forestod forbindelsen til Dragsdahl. I Bent Jensens gengivelse er ”Tjebotok” derimod skiftet ud med ”KGB”, hvorved betydningen ændres.

Kommissionen anfører videre, at der ikke ses belæg for kriminalassistentens tolkning i Gordijevskij-materialet, som er den hidtil vigtigste skriftlige kilde, der beskriver KGB's forbindelse til Dragsdahl. Gordijevskijs oplysninger viser, at Dragsdahl i den periode, hvor Tjebotok forestod kontakten, var registreret som ”kontakt” og i denne periode antagelig var under såkaldt ”dybt studium”, og at han med andre ord ikke var hvervet af Tjebotok. Desuden var møderne få, og forbindelsen er i Gordijevskij-materialet ofte beskrevet som afbrudt. Betegnelsen ”kontakt” anvendte KGB om stort set alle de politikere og meningsdannere, som KGB-officerer havde mulighed for at mødes med i professionel sammenhæng.

Kommissionen konkluderer, at PET's samtale med Dragsdahl i marts 1986 skal ses som et led i en præventiv indsats, der som anført i referatet skulle bevidstgøre Dragsdahl om betydningen af at have kontakter til KGB-folk, der arbejdede under diplomatisk dække.

Det må sammenfattende konstateres, at Bent Jensen i sin gengivelse af notatet af 25. marts 1986 i Morgenavisen Jyllands-Posten 14. januar 2007 har erstattet ordet "Tjebotok" med "KGB" og kriminalassistentens udsagn ("Personligt tror jeg") med "PET mente...", hvorved udsagnets oprindelige betydning synes markant ændret til fordel for en mere vidtgående udlægning. Der kunne i øvrigt have været grund til at forvente, at en videnskabelig kritik af kommissionsberetningens behandling af Dragsdahl-sagen ville være gået ind i en systematisk afprøvning af Kommissionens argumentation og vurderinger på dette afgørende punkt i forhold til Bent Jensens egen udlægning i Morgenavisen Jyllands-Posten. Det må konstateres, at Bent Jensen ikke i sit skrift finder grund til at omtale og argumentere imod Kommissionens grundlæggende og væsentlige indvendinger mod hans egen vurdering af kildematerialet. Særligt Bent Jensens anklager mod Kommissionen for systematiske fortielser og antydninger om videnskabelig uredelighed virker på denne baggrund besynderlige og grundløse.

4. Spørgsmålet om, hvorvidt de af Bent Jensens fremfundne PET-notater fra 1985-1986 er godkendt af ledelsen i PET og ligeledes et udtryk for Politiets Efterretningstjenestes holdning

Der synes – jf. ovenstående påvisning af, hvorledes Bent Jensen gengiver et dokument fra PET's arkiv – grund til at se kritisk på de PET-notater fra 1985-1986, som CFKF's centerleder Bent Jensen nu har fremfundet og offentliggjort om Jørgen Dragsdahl.

På hjemmesiden anfører Bent Jensen gentagne gange, men uden dokumentation, at de PET-notater, som han har fremfundet, og hvor daværende ansatte medarbejdere i PET angiveligt omtaler Dragsdahl som agent og for overtrædelse af § 108, er blevet læst og godkendt af PET's ledelse:

"Notatet er helt sikkert tilgået PET's ledelse inklusive Henning Fode."... "i et internt notat på højeste niveau omtales JD fortsat uden forbehold som hvervet og betalt KGB-agent"... "Det drejer sig bl.a. om et 26 sider langt dokument dateret "november 1986", som ligeledes helt sikkert er godkendt af PET's chef Henning Fode og dermed udtrykker institutionen PET's opfattelse."... "dette af PET's chef godkendte, men af kommissionen fortiede dokument"... "Ovenstående var altså PET's institutionelle opfattelse".

Bent Jensen oplyser ikke om dokumenternes kontekst og om det vigtige forhold, at der mellem ledelse og ansatte kunne være divergerende opfattelser mht., hvorvidt de pågældende borgere kunne findes skyldige til straf.

Det tilkommer ikke tidligere medlemmer af PET-Kommissionen og ansatte sammesteds at diskutere oplysninger i PET's arkiv, som ikke har været fremlagt i Kommissionens beretning. Men da de af Bent Jensen citerede notitser vedrører et forhold, der er behandlet flere steder i PET-Kommissionens beretning – se hertil også kommissionsberetningens bind 7 – er det alligevel på sin plads at præcisere en række generelle forhold og rydde nogle basale misforståelser af vejen.

Sagsbehandlerne i PET udarbejdede talrige notitser, hvoraf flere var reproduktioner af tidligere oplysninger, som blot blev lagt på sagen. Vigtigere notitser blev videregivet til afdelingslederen. Det var kun de allervigtigste notitser, som gik videre til juristerne og evt. chefen. De mest betydningsfulde og potentielt politisk kontroversielle gik videre til ministeriet og evt. ministeren. Dokumenterne i PET's arkiv kan derfor ikke blot refereres ukritisk, men bør underkastes en nøje analyse af ophavssituationen.

Det første spørgsmål, man må stille sig, er: Hvem skrev notitsen? Her er det vigtigt at skelne mellem Politiets Efterretningstjenestes ”institutionelle” vurdering, sådan som den – under visse omstændigheder – kunne komme til udtryk via ledelsen, og sagsbehandlerne.

Det var et gennemgående træk i PET's historie, at der ikke sjældent bestod uenighed mellem sagsbehandlerne og juristerne. Sagsbehandlerne var de kriminalfolk, der havde med sagsopklaringen at gøre, og de udtrykte ofte på skrift, at de mistænkte havde overtrådt straffeloven. Juristerne anlagde som hovedregel et mere overordnet perspektiv og kendte til baggrunden for afgørelsen i tidligere spionagesager.

Der er også mange eksempler på, at de underordnede sagsbehandlere, bl.a. pga. ”*need to know*”-princippet, ikke vidste, hvorfor ledelsen tog de beslutninger, den gjorde. En medarbejder i PET's arkiv skrev i en notits i januar 1951, at den hemmelige kommunistregistrering blev iværksat på PET-chefens initiativ. Men et dokument i Justitsministeriets arkiv viser, at det i virkeligheden var Justitsministeriet, der instruerede PET om at registrere alle kommunister i 1948. Det vidste medarbejderen øjensynligt ikke. Se hertil kommissionsberetningen bind. 6, s. 72-73.

Bent Jensen citerer et PET-dokument for, at Jørgen Dragsdahl ikke blev retsforfulgt af bevismæssige og politiske årsager. Dokumentet er efter det oplyste at dømme udarbejdet af sagsbehandlere i PET, men som nævnt kendte medarbejderne ikke de nærmere begrundelser for, at ledelsen tog de beslutninger, den gjorde. Endvidere fremgår det ikke af Bent Jensens gengivelse af dokumentet, der angiveligt omtaler en række efterforskningsager, om der i den forbindelse refereres specifikt til Jørgen Dragsdahl eller en af de andre personer, der også er nævnt.

Bent Jensen påstår endvidere, at PET efter 1985 fortsat anså Jørgen Dragsdahl for at være agent, og at dette – jf. citatet ovenfor – var Politiets Efterretningstjenestes ”institutionelle” vurdering. Igen må det understreges, at der i PET's arkiv er

talrige eksempler på, at sagsbehandlere vedblev at foretage vurderinger, der ikke nødvendigvis var juridisk belæg for. Notaterne blev ”lagt på sagen”.

Bent Jensen påstår endvidere, at ledelsen så og godkendte disse notater og derved sanktionerede den udtrykte opfattelse som værende identisk med PET's ”institutionelle” holdning. Påstanden savner dokumentation og vidner om mangelfuld indsigt i PET's arbejdsgange. PET's chef så kun en lille del af tjenestens materiale (det er blandt derfor, at der i PET findes afdelingsledere), og de fleste notitser har blot påtegningen ”lvs” (lægges ved sagen).

Bent Jensen foretager på hjemmesiden ydermere en problematisk slutning: Når et dokument ikke har nogen påtegninger, er det udtryk for, at ledelsen har læst og godkendt det. En anden tolkning kunne være, at ledelsen slet ikke havde set det. Hele Bent Jensens fremstilling bygger tilsyneladende på den opfattelse, at der ikke var uenighed i PET, og at chefen læste alt. Faktisk er der kun to måder med sikkerhed at fastslå, om ledelsen så et dokument:

1. Mange notitser findes i en række kopier spredt rundt i emne-, person-, operations- og kildesager. For at fastslå, om ledelsen evt. har set dokumentet, skal alle kopier lokaliseres, da blot én af dem kan have relevant påtegning. Et eksempel er et meget omtalt notat af 14. september 1968. Se hertil kommissionsberetningen bind 3, s. 46-50.
2. I nogle tilfælde kan man med en påtegning af chefens personkode se, at han/hun har set dokumentet.

I den forbindelse skal det mht. punkt 2 også understreges, at selv om chefen har set dokumentet, er det ikke ensbetydende med, at chefen er af den opfattelse, at notatet udtrykker tjenestens ”institutionelle” opfattelser. PET-medarbejdernes notitser er først og fremmest ment som redskaber eller statuspapirer til brug for den igangværende efterforskning.

Bent Jensen afviser i øvrigt på hjemmesiden – igen uden nærmere begrundelse – tidligere operativ chef i PET Per Larsens vidneforklaring om, at der ikke blev rejst tiltale mod Jørgen Dragsdahl, idet der ikke blev tilvejebragt beviser for, at Jørgen Dragsdahl havde overtrådt straffeloven. Per Larsens vidneforklaring (citeret i bind 13, s. 174) støttes af Kommissionens undersøgelse af alt relevant materiale i PET's arkiv.

Et vigtigt vidnesbyrd om Politiets Efterretningstjenestes holdning i Dragsdahl-sagen, men som ikke nævnes af Bent Jensen, er et notat udarbejdet af PET's ledelse i 1992. Notatet blev udarbejdet i forbindelse med Jørgen Dragsdahls injuriersag mod Ekstra Bladet. Heraf fremgår, at *”Det både er PET's og GORDIJEVSKI's vurdering, at KGB-residenturet i sin rapportering fremstod mere dynamisk og effektiv, end der var dækning for.”* Indberetningerne fra KGB-residenturet i København til KGB-Centret i Moskva kunne, som PET-Kommissionen anfører i bind 13, s. 178, *”ikke anvendes som bevis på, at Dragsdahl var KGB-agent”*.

PET's holdning, sådan som den kommer til udtryk i Politiets Efterretningstjenestes vurdering af 1992, er interessant, idet den præcist gentager, hvad overordnede medarbejdere forklarede på en række statusmøder i PET ultimo 1985, det vil sige på det tidspunkt, hvor spørgsmålet om retsforfølgning stod foran en endelig afgørelse (se hertil bind 13, s. 176-177). Af samme grund har Kommissionen ikke kunnet tillægge det større betydning, at enkelte medarbejdere i PET fortsat synes at have været af den opfattelse, at Dragsdahl havde overtrådt § 108, idet der ingen beviser blev tilvejebragt herom, ligesom rigsadvokatens tidligere nævnte notat vedr. anvendelsen af § 108 i forbindelse med Arne Herløv Petersen-sagen angav, at propagandavirksomhed til fordel for en fremmed magt faldt uden for området af § 108.

Det har været nævnt flere gange i pressen, at PET's nuværende ledelse i forbindelse med en editionsbegæring behandlet i Højesteret har præciseret, at PET-medarbejderes personlige vurderinger ikke nødvendigvis er et udtryk for Politiets Efterretningstjenestes holdning. Bent Jensen skrev som en reaktion herpå i Morgenavisen Jyllands-Posten: "Jeg anmodede [politimester] Scharf om skriftligt at tilbagekalde og beklage den falske påstand om, at det ikke havde været muligt at fastslå, om PET betragtede Dragsdahl som KGB-agent." (Bent Jensen, "Ulidelig magtfuldkommenhed", kronik i Morgenavisen Jyllands-Posten 20. maj 2009). Det forhold, at PET's nuværende ledelse angiveligt har en anden opfattelse af Dragsdahl-sagen – herunder af en række centrale dokumenter der er væsentlige for Bent Jensens argumentation – nævnes ikke på CFKF's hjemmeside.

5. Yderligere 10 eksempler på unuancerede, misvisende eller fejlagtige gengivelser af kommissionsberetningen på CFKF's hjemmeside

1) Bent Jensen anfører på hjemmesiden:

"De mange sjuskefejl, forkerte oplysninger og åbenlyse modsigelser viser, at der ikke engang altid er foretaget en nøje gennemgang af selve teksten. Jeg vil her nøjes med at anføre et enkelt og ufrivilligt morsomt eksempel. Christian Rovsing nævnes på linie med Niels Bohr som en person, der skulle have advaret mod udvikling af atomvåben. Niels Bohrs bekymring - udtrykt i hans memorandum til præsident Roosevelt i 1944 - er velkendt. Ingen har hidtil hørt om Christian Rovsings advarsler. Rovsing er født i 1936 og var altså otte år og legede formentlig med tinsoldater i 1944. Hvordan vil de fem kommissionsmedlemmer forklare, at ingen af dem faldt over denne absurditet under deres flere gange nøje gennemlæsning af denne tekst og deres kontrol af kilden til denne absurde påstand?"

I kommissionsberetningen s. 86 står følgende:

"Aflytningsrapportens resterende del efterlader det indtryk, at Herløv Petersen og Merkulov diskuterede et nyt bogprojekt, som skulle omhandle Christian Rovsing og Niels Bohrs advarsler mod udvikling og anvendelse af atomvåben" (understregningen er vores).

For det første gengiver teksten blot indholdet af den pågældende aflytningsrapport i PET's arkiv. For det andet er anvendt dobbelt genitiv (se understregning) for at tydeliggøre, at det ikke er en fælles advarsel udstedt af Bohr og Rovsing. Ellers skulle der have stået "Rovsing og Bohrs...". Pamfletten, som Herløv Petersen diskuterer med Merkulov, skulle angiveligt – præcis som kommissionen anfører – indeholde forskellige danskeres kritiske ytringer om atomvåben. Der står intet nævnt i beretningen om et møde i 1944, sådan som hævdede af Bent Jensen. Årstallet 1944 er Bent Jensens frie opfindelse, og Bent Jensen har øjensynlig ikke været opmærksom på Kommissionens korrekte anvendelse af genitiv på dansk. *Bent Jensens påstand tager således ikke højde for, at kommissionen loyalt gengiver indholdet af en aflytningsrapport, og forholdet kan i øvrigt næppe have betydning for forståelsen af Dragsdahlsagen.*

- 2) Bent Jensen gentager på hjemmesiden en tidligere fremført påstand om, at Kommissionen ukritisk anvender et værk af den schweiziske forsker Daniele Ganser om "Operation Gladio". Bent Jensen anfører ydermere på hjemmesiden:

"I en kronik i Jyllands-Posten 28.10.2009 har tidligere kommissionsmedlem Regin Schmidt og Morten Heiberg hævdede, at det ikke er rigtigt, men at man omvendt har "dekonstrueret" Ganser. Det har man aldeles ikke."

Det kan hertil bemærkes, at Kommissionen i bind 5 og 13 problematiserer Gansers udsagn på henholdsvis s. 13-18 og 165-167. På side 178-186 i bind 5 tilbagevises Gansers tolkning, ligesom der i konklusionen i samme bind, s. 194-195, konkluderes følgende: *"I modsætning til hvad der hævdes i Gansers værk om GLADIO findes der ingen dokumenteret forbindelse mellem Absalon og det danske okkuperingsberedskab". Bent Jensens påstand synes således ikke korrekt.*

- 3) På CFKF's hjemmeside anføres følgende om kommissionsberetningen:

"Beretningen gør selv opmærksom på, at de politiske rap over fingrene, som PET fik af Ole Espersen i 1982 i forbindelse med PET's ønske om at få AHP tiltalt, "givet [har] været med til efterfølgende at moderere PET-ledelsens syn på mulighederne for strafforfølgning i andre sager". Ole Espersens politiske afgørelse af denne sag og hans efterfølgende offentlige kritik af PET's håndtering af sagen måtte naturligvis gøre indtryk på PET's ledelse. Men 135 sider længere fremme har kommissionen glemt det, den tidligere anså for givet. Nu hedder det, at "der er ikke fundet dokumentation, der kan understøtte Bent Jensens antagelse om, at den politiske afgørelse af AHP-sagen fik PET til at undlade at begære JD strafforfulgt 1985-1986."

Påstanden synes grundløs, idet det netop er et hovedærinde for kommissionen at påvise, at det var rigsadvokatens *juridiske* vurdering, der fik afgørende betydning for Herløv Petersen-sagens udfald (se hertil s. 118-125). Kommissionsberetningen omtaler – i modsætning til, hvad Bent Jensen hævder, – ikke et *”politisk rap over fingrene”*. *Bent Jensens gengivelse af kommissionsberetningen synes således ikke korrekt.*

4) Bent Jensen anfører på hjemmesiden:

”Notater i AHP-sagen, der var konciperet af laverestående PET-funktionærer, dækkede ifølge kommissionen PET-chefens og institutionen PET’s opfattelse. Indholdet af en rapport om AHP, som er underskrevet af en kriminalassistent, bliver i beretningens fremstilling til, at politiet konkluderede, at AHP var ”agent for KGB”. Her er der ingen som helst forbehold. I JD-sagen argumenteres fuldkommen modsat.”

Der er tale om en sammenligning foretaget på et forkert grundlag: På side 95 i beretningens bind 7, som Bent Jensen henviser til, citeres en kriminalassistent i kriminalpolitiet i Svendborg og ikke en laverestående PET-funktionær, som det fejlagtigt er anført. I øvrigt vides det om Herløv Petersen-sagen, at der her var en højere grad af sammenfald mellem sagsbehandlerens, ledelsens og departementets opfattelse; jf. det ikke uvæsentlige forhold, at Justitsministeriet gav PET tilladelse til at anholde Arne Herløv Petersen. Kriminalassistentens bemærkning skal ses i sammenhæng hermed. Det anføres også side 95, hvad Bent Jensen ikke nævner, at nogle PET-medarbejdere opfattede Herløv Petersen som *”en ualmindelig dårlig agent”*. *Bent Jensens påstand synes således ikke korrekt.*

5) Bent Jensen kritiserer på hjemmesiden Kommissionens brug af litteratur, blandt andet for manglende brug af sovjetiske kilder. Det bemærkes hertil, at Præsidentarkivet i Moskva, som kunne rumme relevante oplysninger, i en årrække har været lukket for forskning. Det bemærkes også, at Kommissionen i forbindelse med undersøgelsen af PET’s virke har haft til opgave at undersøge, om PET har efterlevet gældende regler og retningslinjer. Derfor er PET’s materiale i denne sammenhæng grundstammen i Kommissionens arkivgrundlag. Det bemærkes endvidere, at Bent Jensen ikke selv anvender russiske kilder på hjemmesiden. Forvirringen bliver ikke mindre af, at Bent Jensen – i øvrigt ganske korrekt – konstaterer, at Kommissionen alligevel har anvendt sovjetiske kilder i et betydeligt omfang. Det har sin forklaring i, at der beror genparter af sovjetiske kilder i PET’s arkiv. *Bent Jensens kritik synes selvmodsigende, ligesom den ikke tager højde for Kommissionens kommissorium.*

6) Samme sted anfører Bent Jensen, at Kommissionens brug af amerikanske kilder er anvendt i *”uhyre ringe omfang”*. Det er naturligvis en vurderingssag, hvornår der er tale om *”uhyre ringe omfang”*. Pointen er

imidlertid, at Kommissionen har anvendt amerikansk materiale i det omfang, det var relevant for besvarelsen af kommissionens kommissorium. *Bent Jensens kritik tager således ikke højde for kommissoriet.*

- 7) Bent Jensen hævder på hjemmesiden, at der ikke omtales noget kontakt- og agentnet i bind 13. Dette er ikke korrekt. På s. 24ff ses den hidtil eneste opgørelse i tal over KGB's kontakt- og agentnet i Danmark, ligesom KGB's hvervningsproces indgående beskrives. Beskrivelsen er baseret på oplysninger fra afhopperne Mithrokin og Gordijevskij. I modsætning til, hvad Bent Jensen hævder, citerer beretningen flere eksempler på sovjetisk meningspåvirkning. Se hertil bind 13, eksempelvis s. 30f. Jakob Holt-sagen omtales s. 40 og 151. Der er i flere andre bind beskrivelser af Sovjetunionens påvirkningsforsøg. Se hertil eksempelvis bind 10 om Sovjetunionens brug af folk tilknyttet Samarbejdskomiteen, EF-modstanden og Vietnambevægelsen. Dertil kommer eksempler i bind 7 om PET's efterforskning i forhold til de politiske partier. Også bind 6 om PET's efterforskning i forhold til DKP er relevant i denne sammenhæng. Også bind 5, s. 89, behandler spørgsmålet. *Bent Jensens påstand synes ikke korrekt.*
- 8) Bent Jensen anfører på CFKF's hjemmeside, at PET tillagde Gordijevskij-materialet høj troværdighed, fordi det bekræftede PET's egen efterforskning. Dette er ikke retvisende. PET tillagde først og fremmest materialet høj værdi, fordi Gordijevskij selv pegede på styrker og svagheder ved KGB-materialet. Han forklarede fx om, hvornår der var tale om førstehåndsuplysninger, og hvornår han havde oplysningerne fra anden hånd. Dertil kom, at han forklarede om, hvordan KGB's bureaukratiske system fungerede og om sine kollegers tendens til at opskrive værdien af deres kildearbejde. *Bent Jensens gengivelse synes ikke korrekt.*
- 9) Bent Jensen kritiserer, at Kommissionen ikke har brugt en kortfattet agentdefinition, som er nævnt i beretningen, til at konstatere, om Jørgen Dragsdahl var agent for Sovjetunionen. Det skal hertil bemærkes, at KGB havde sine egne definitioner, og det er dem, der viser, hvilken status Jørgen Dragsdahl havde i det sovjetiske system. Ligeledes viser kommissionens analyse, at sådanne oplysninger i KGB om danske statsborgeres agentstatus skal tages med forbehold, idet residenturet i København overdrev betydningen af dets danske kontakter. Sidstnævnte forhold havde afgørende betydning for den bevisbedømmelse, som PET foretog. *Bent Jensens påstand bygger på et subjektiv skøn, der ikke synes understøttet af Gordijevskijmaterialet.*
- 10) Bent Jensen anfører flere gange på hjemmesiden, at Kommissionen "systematisk" har "fortiet" og "fordrejet" oplysninger fra PET's arkiv. Det må følge af Bent Jensens ræsonnement, at Kommissionen har behandlet stoffet på en måde, der har haft til hensigt at skade Bent Jensen. Det skal

hertil bemærkes, at Kommissionen havde en uvildig landsdommer som formand og ydermere bestod af to juraprofessorer og to historikere, ligesom kommissionen har været bistået af et sekretariat med historisk og juridisk indsigt. Der anføres ikke på CFKF's hjemmeside nogen nærmere begrundelse for, hvorfor en sådan bredt sammensat kommission skulle have haft til hensigt at skade Bent Jensen ved systematisk at fortie oplysninger. *Bent Jensens påstand er udokumenteret og må afvises.*